

*Сажнев М.Л. доцент, к.геогр.н.,  
Денисова А.Ю. студентка 4 курсу, спеціальність «Географія»,  
Мелітопольський державний педагогічний університет  
імені Богдана Хмельницького  
vsegda@ua.fm*

## **«ТІНІЗАЦІЯ» ЕКОНОМІЧНИХ ДОХОДІВ ЯК КЛЮЧОВА ПРОБЛЕМА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ**

За період розвитку незалежної держави та здійснення реформ економіки України характерною була невирішеність проблем функціонування соціально-економічних ринкових відносин на належному рівні, зокрема питання оплати ринку праці. Сформована економічна криза щодо оплати трудової діяльності зумовлена не лише зовнішніми чинниками, а переважно внутрішніми як економічними, так і політичними чинниками. До яких можна віднести незадовільне використання трудового потенціалу, проблеми виплати боргу по зарплатам, скорочення кількості працюючих в умовах часткової зайнятості, подальше зростання рівня безробіття, «тінізація економічних доходів».

За часів Радянського Союзу в жодній з республік таке поняття «економічної безпеки» не мало ні визначення, ні економічної потреби. На сьогоднішній день аспекти політичної та економічної діяльності пропагують головну мету – збереження економічної стабільності та безпеки.

Показники економічної безпеки — сукупність певних параметрів, що забезпечують моніторинг стану економіки: безпека грошового ринку та інфляційних процесів, валютна безпека, боргова безпека, бюджетна безпека, дії направлені на зменшення інфляції та рівня безробіття, на диверсифікацію економіки, на максимальну декриміналізацію економіки, на майнове розшарування населення, поліпшення технічного оснащення господарства, з достатнім фінансуванням науково-дослідних робіт, спонукання конкурентоспроможності товарів та послуг країни, на зменшення імпортової залежності. Головними показниками економічної безпеки є відкритість економіки, зростання внутрішнього продукту, покращення життя більшості

населення, скорочення показників внутрішнього та зовнішнього державного боргу.

Дане антиекономічне явище досить широко поширене в економічних реаліях XXI століття. Явище «тінізації» характерне для різних країн, не залежно від типу та рівня розвитку економіки, та загальною проблемою в цьому питанні виступає питання масштабу та його визначення. Дана проблема торкається не лише сфери економіки, а зважаючи на прогностичні масштаби загрози, актуальною є також в сфері вивчення юриспруденції, соціології, політології. Проте загальним для всіх науковців виступає те, що тіньова економіка на сьогоднішній день – складне, динамічне явище, яке торкається всіх сфер життя населення та потенціалу економічного розвитку нашої держави.

Теоретико-методологічні аспекти проблеми тіньової економіки, зважаючи на часові простори розвитку та динамічні зміни, розглядалися в працях відомих науковців, серед яких науковців, як: З. Варналій, О.В. Турчинов, О.В. Засянська, В.Шафер та багато інших. На основі чого розроблено чимало наукових прогностичних теорій подолання, але на практиці, нажаль, мало отримало підтвердження, що в першу чергу пов'язано з політичним дисонансом.

Одним з найважливіших критеріїв розвитку економіки держави є співвідношення між максимальною та мінімальною зарплатнею, які не повинні складати більше ніж 10 разів, та індекс Джині [3]. Що й демонструють успішні країни світу. За обома критеріями Українська зарплатна політика знаходиться на останніх світових позиціях. Саме доходи громадян та вкрай нерівномірне їх розподілення становиться ключовою проблемою тінізації економіки України. І ця проблема набагато ширша, не лише економічна, будучи ключовою вона впливає на стан суспільства в цілому

Особливості проблемного впливу тінізації економіки, виявляються насамперед в структурі та обсягах ВВП, не дають можливості правдивої оцінки

офіційного стану економіки країни, виступають перешкодами в практичній реалізації соціально-економічних реформ, через що на практиці виявляється їхня ефективна неспроможність. Як наслідок розвитку даних процесів спостерігаємо локальні паразитичні явища в економічній структурі держави - корупція, криміналізація суспільства, зміна координації морально-етичних поглядів населення; та проблеми на глобальному рівні – зміна торговельно-економічних відносин українських підприємств із закордонними партнерами, відображення даної ситуації на іміджу держави. Тому проблема детінізації економіки є актуальною для широкого кола країн. Їй особливо в умовах нарощення конфліктного потенціалу геополітичної ситуації у світі та посилення загроз від міжнародного тероризму, економічними наслідками яких, серед інших, є зростання ризиків для бізнесу втратити капітал, що стимулює їх вживати превентивних заходів для створення “резерву”, використовуючи для цього також і тіньові схеми. Так, за розрахунками професора економіки Лінцського університету Ф. Шнайдера (визнаного у світі експерта з тіньової економіки), у середньому по країнах ЄС-28 рівень тіньової економіки у 2014 році становив 18,3% від ВВП (18,6% у 2013 році). При цьому найбільш “тінюваною” країною серед країн ЄС ним було визнано Болгарію – 30,6% у 2014 році (31,0% у 2013 році) [1].

Для того, щоб можна було розробити певну ефективну стратегічну програму необхідно якомога глибше дослідити кореневу проблему. За відомостями Буковинської державної фінансової академії зазначається, що основними чинниками «тінізації» економіки в Україні при проведенні даної соціально-економічної політики виступають – відсутність стабільності в регуляції законодавчих актів, неефективність користування державною власністю, порушення системи захисту прав власників, недоліки роботи судової влади; відсутність збалансованості державної регуляторної політики; порушення стабільності законодавства, що забезпечує регламентацію економічної діяльності

Департамент економічної стратегії та макроекономічного прогнозування виявляє такі основні чинники посилення тіньових процесів за підсумком 2014 року:

1. Макроекономічна нестабільність та соціально-політична напруженість;
2. Різке зростання збитковості підприємств;
3. Штучні торгівельні обмеження на вітчизняні товари з боку РФ, посилені відсутності контролю за значним відрізком українсько-російського кордону;
4. Виникнення непідконтрольних владі територій на сході України;
5. Незадоволеність рівнем життя з боку населення в результаті диспропорції між встановленими та законодавчо закріпленими соціальними стандартами та реальними потребами людини [2].

Таким чином різними дослідниками на всіх рівнях відмічається, що панування тіньового сектору економіки перш за все зумовлене недоліками політики держави, зокрема станом законодавчої політики, яка породжує розбіжності між господарською та цивільною сферою, зневіру в соціальній сфері, та неможливості повноцінного існування в рамках соціальної політики держави, що проявляється намаганням ухилення від виконання неефективних законів. Про що свідчать соціологічні дослідження, за якими більша частина людей, які свідомо йшли на такий крок (неофіційне працевлаштування), не виявляючи при цьому жодного супротиву неофіційному працевлаштуванню та заробітній платі в «конверті», оскільки неоподаткованість дає змогу покращенню матеріального стану для досягнення в деяких випадках прожиткового мінімуму.

Існує чимало концепцій подолання тіньової економіки. З метою збереження стабільності в секторі економіки нашої держави, необхідно сприяти протистоянню «тінізації» доходів. Аналізуючи сьогоденний стан «тіньового» сектору серед населення, основним джерелом нормального існування

працюючої людини є неофіційна підприємницька діяльність та отримання незадекларованих доходів. Тому пріоритетом має бути розроблення концепції легалізації економічних доходів громадян спираючись на накопичений вітчизняний досвід та досвід інших країн, що проявлятиметься в посиленні ринкового регулювання економіки та проведенні антикорупційної реформи. Терміново потребує реформування податкової системи з метою її спрощення та зменшення фіскального оподаткування доходів громадян.

Необхідні зрушення в грошово-кредитній, податковій, фінансовій, соціально-політичній системах, регуляція процесів ціноутворення, впровадження нововведень в сфері зайнятості населення, тобто, певне макроекономічне забезпечення і активна державна політика, що дасть змогу найбільш ефективно використовувати трудовий потенціал країни. При цьому продуктивність проявиться лише при комплексній реалізації – впровадженні усіх вищезазначених механізмів та нормативно-правової гарантії з боку держави.

#### **СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ ТА ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. <http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/2015/ShadEcEurope31.pdf>.
2. [www.me.gov.ua](http://www.me.gov.ua)
3. Відділ економічної та соціальної стратегії [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: [http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art\\_id=244689432](http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=244689432).